

Avrupa Birliği Rekabet Politikasında Yeni Gelişmeler ve Türkiye ile Gümrük Birliği İlişkisi

Giriş

Avrupa Birliği (AB) rekabet politikası, piyasa etkinliğini ve tüketiciler refahını artırmak için geliştirilen bir dizi düzenleyici çerçeveyi içerir. AB'nin rekabet politikası, başlangıçta Avrupa'daki tekelleşme ve piyasa gücünün kötüye kullanımını engelleme amacı güden maddelere dayanarak yapılandırılmıştır. Ancak, dijitalleşme, çevresel sürdürülebilirlik ve dış yatırımların artan etkisi gibi küresel gelişmelerle birlikte, AB'nin rekabet politikası günümüzde çok daha geniş bir alana yayılarak küresel pazarlardaki dinamikleri de etkileyen bir yapı haline gelmiştir. Bu politika değişiklikleri, Türkiye gibi AB ile ekonomik ilişkileri derinleşmiş ülkeleri de doğrudan etkilemekte ve Gümrük Birliği ilişkisine yeni zorluklar getirmektedir.

Bu yazıda, AB'nin yeni rekabet politikalarının Türkiye'nin Gümrük Birliği çerçevesinde karşılaşabileceği potansiyel zorluklar ile ekonomik ilişkiler üzerindeki etkilerini inceliyoruz. Aynı zamanda, AB'nin rekabet politikalarındaki dönüşümün Türkiye gibi ülkelerde uyum gereksinimlerini nasıl artırdığına ve bunun karşısında ortaya çıkan fırsatlar ve tehditlere de değineceğiz.

1. AB Rekabet Politikasının Ana Omurgası ve Gelişen İhtiyaçlar

AB rekabet politikası, TFEU'nun (Avrupa Birliği İşleyişi Antlaşması) 101. ve 102. maddelerine dayanarak şekillendirilmiş, piyasa etkinliğini sağlama ve tüketiciler refahını koruma misyonunu üstlenmiştir. 101. madde, işletmeler arasında yapılan rekabeti sınırlayıcı anlaşmaları yasaklarken, 102. madde ise tekelleşmenin ve piyasa gücünün kötüye kullanılmasının önüne geçmeyi amaçlar. Bu düzenlemeler, geleneksel olarak AB içindeki rekabet ortamını koruma yönünde etkili olmuştur.

Ancak, dijitalleşmenin yükselişi, evre krizinin aciliyet kazanması ve yabancı yatırım akışlarının yarattığı riskler, AB'nin rekabet politikasının sınırlarını zorlamaya başlamıştır. Günümüzde AB rekabet politikası, sadece AB içindeki aktörlerin değil, aynı zamanda AB pazarına erişmek isteyen küresel aktörlerin de adil koşullarda rekabet etmelerini zorunlu kılan regülasyonlara dönüşmektedir. Bu doğrultuda, AB'nin güncel rekabet politikaları artık sadece geleneksel piyasa düzenlemeleriyle sınırlı kalmayıp, dijital platformlar, sürdürülebilir üretim ve yabancı sermaye denetimi gibi alanlarda daha geniş bir kapsama ulaşmaktadır.

2. Eşit Şartlarda Rekabet İçin Yeni Düzenlemeler: FSR, DMA, DSA, Yeşil Mutabakat ve FDI Rejimi

AB'nin son dönemde getirdiği yeni düzenlemeler, yalnızca Avrupa içindeki firmaları değil, Avrupa ile ticaret yapan ve pazara erişim sağlamak isteyen yabancı firmaları da kapsamaktadır. Bu düzenlemeler arasında Yabancı Sübvansiyonlar Tüzüğü (Foreign Subsidies Regulation - FSR), Dijital Pazarlar Yasası (Digital Markets Act - DMA), Dijital Hizmetler Yasası (Digital Services Act - DSA), Yeşil Mutabakat (Green Deal) ve Doğrudan Yabancı Yatırım Rejimi (FDI Screening) gibi kapsamlı politikalar bulunmaktadır.

- Yabancı Sübvansiyonlar Tüzüğü (FSR): Bu tüzük, AB sınırları içinde rekabet eden firmaların yabancı sübvansiyonlarla elde ettikleri avantajları ortadan kaldırmak için geliştirilmiştir. Özellikle Çin gibi ülkelerden gelen sübvansiyon destekli firmaların AB pazarında adil rekabet etmelerini sağlamak amacıyla getirilen bu tüzük, Türkiye gibi üçüncü ülkelerden gelen firmalar için de önemli bir uyum gerekliliği yaratmaktadır. FSR, Türkiye'deki şirketlerin AB pazarında faaliyet gösterebilmeleri için devlet desteği veya sübvansiyon almaları durumunda bu desteklerin AB tarafından denetlenmesini öngörmektedir.

- Dijital Pazarlar Yasası (DMA) ve Dijital Hizmetler Yasası (DSA): AB, büyük dijital platformların rekabet avantajlarını sınırlamak amacıyla DMA ve DSA'yı devreye almıştır. Bu yasalar, dijital dünyada faaliyet gösteren ve "gatekeeper" olarak adlandırılan büyük firmalara yönelik ciddi sınırlamalar getirirken, AB pazarında faaliyet gösteren tüm firmaların adil rekabet koşullarında çalışmasını sağlama amacını taşır. Türkiye gibi dijital sektörde AB ile ticaret yapmak isteyen ülkeler için bu düzenlemeler, veri paylaşımı, gizlilik, algoritma şeffaflığı gibi konularda AB normlarına uyum sağlamayı zorunlu kılmaktadır.

- Yeşil Mutabakat ve Çevresel Rekabet: AB'nin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma çabalarının bir parçası olan Yeşil Mutabakat, karbon emisyonlarının azaltılması ve çevresel sorumlulukların yerine getirilmesi için AB pazarında faaliyet gösteren tüm firmalardan çevre dostu üretim yapmalarını talep eder. Türkiye gibi AB pazarına ihracat yapan ülkeler için bu düzenlemeler, özellikle sanayi sektöründe karbon ayak izini azaltmaya yönelik ciddi reformlar yapmayı zorunlu kılar.

- Doğrudan Yabancı Yatırım Rejimi (FDI Screening): AB, stratejik sektörlerdeki yatırımları denetlemek amacıyla FDI Screening rejimini geliştirmiştir. Bu rejim, AB'de yatırım yapmayı planlayan yabancı firmaların güvenlik, stratejik varlıklar ve ekonomik bağımsızlık açısından denetlenmesini sağlar. Türkiye'den AB'ye yapılacak yatırımlar da bu rejim kapsamında ele alınarak, stratejik alanlarda faaliyet göstermek isteyen Türk firmalarının AB'nin güvenlik kriterlerine uyum sağlaması gerektiği anlamına gelir.

3. Brussels Effect ve Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisine Yansımaları

Avrupa Birliği'nin küresel düzeyde etki yaratan "Brussels Effect" kavramı, AB düzenlemelerinin sadece AB sınırları içinde kalmayarak, diğer ülkeleri de aynı standartlara uymaya yönlendirmesini ifade eder. AB'nin dijitalleşme, çevre, veri güvenliği ve sübvansiyonlarla ilgili getirdiği yeni düzenlemeler, Türkiye gibi ülkeler üzerinde de etki göstermektedir. Gümrük Birliği anlaşması çerçevesinde Türkiye, AB pazarına erişimini sürdürmek istiyorsa, bu düzenlemelere uyum sağlamaya zorlanmaktadır. Brussels Effect, Türkiye gibi ülkelerde rekabet politikalarının AB normlarına göre şekillenmesini sağlayarak Türkiye'nin ekonomik dinamiklerine doğrudan etki etmektedir. Ancak bu etki, Türkiye'nin uyum sağlama sürecinde karşılaşacağı düzenleyici yükler ve maliyetler açısından ciddi bir zorluk yaratmaktadır.

4. Türkiye'de Rekabet Hukukunun Gelişimi ve AB Yasalarına Uyum

Türkiye'de rekabet hukuku, 1994 yılında Rekabet Kurumu'nun kurulması ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un kabul edilmesiyle AB standartlarına uyum sürecine girmiştir. Türkiye'nin AB rekabet politikalarına uyum sağlama açısından en başarılı alanlarından biri olarak kabul edilen bu süreç, özellikle Türk Rekabet Kurumu'nun etkin çalışmaları ile hızlı bir gelişim göstermiştir. Türkiye'nin dijitalleşme ve çevresel sürdürülebilirlik gibi yeni düzenleme alanlarında AB ile uyum sağlama çabası devam etmektedir. Ancak bu süreç, artan maliyetler ve düzenleyici yükler nedeniyle Türk firmaları için bir takım zorluklar yaratmaktadır.

5. Lizbon Stratejisi ve Mario Draghi Raporu: AB'nin Rekabet Gücü Hedeflerinde Yerde Sayma

AB, 2000 yılında uygulamaya koyduğu Lizbon Stratejisi ile 2010 yılına kadar dünyanın en rekabetçi bilgi ekonomisi olmayı hedeflemişti. Ancak, bu hedeflerin büyük bir kısmının gerçekleştirilemediği ve AB'nin küresel rekabet gücünde kayda değer bir ilerleme sağlayamadığı görülmektedir. Mario Draghi tarafından hazırlanan son rapor ise, AB'nin kendi iç dinamiklerinde rekabet gücünü artırmada zorluklar yaşadığını ortaya koymaktadır. AB'nin bu zorlukları, Türkiye gibi ticaret ortakları açısından uyum süreçlerini zorlaştırmaktadır.

6. AB'nin Yeni Rekabet Politikasının Türkiye için Yaratabileceği Zorluklar

AB'nin yeni rekabet politikaları ve düzenlemeleri, Türkiye'nin Gümrük Birliği çerçevesinde karşılaştığı uyum gereksinimlerini artırarak Gümrük Birliği avantajlarını zorlayıcı hale getirmektedir. Dijitalleşme ve çevresel sürdürülebilirlik gibi alanlarda Türkiye'nin AB standartlarına uyum sağlaması için gerekli yatırımların yapılması, sanayi üreticileri için ek maliyetler anlamına gelmektedir. Dijital sektörde faaliyet gösteren Türk firmaları, AB'nin veri

güvenliği, şeffaflık ve kullanıcı haklarına yönelik getirdiği düzenlemelere uyum sağlamak zorunda kalırken, çevre düzenlemelerine uyum süreci de sanayi sektöründe maliyetleri artırmaktadır.

Sonuç ve Gelecek Perspektifleri

Avrupa Birliği'nin rekabet politikalarındaki bu yeni değişiklikler, AB'nin sadece kendi iç pazarında değil, küresel düzeyde bir standart belirleyici olarak etkisini artırmayı hedeflemektedir. Brussels Effect, AB'nin dijitalleşme ve çevresel sürdürülebilirlik gibi konularda koyduğu standartların küresel pazarlarda da kabul görmesini sağlarken, Türkiye gibi AB ile ticaret ilişkileri olan ülkeler açısından uyum sağlama gerekliliği yaratmaktadır.

Türkiye-AB Gümrük Birliği ilişkileri çerçevesinde Türkiye'nin AB'nin getirdiği yeni regülasyonlara uyum sağlaması, ekonomik bağların sürdürülebilirliği açısından zorunlu hale gelmiştir. Ancak bu uyum süreci, dijitalleşme, çevresel sürdürülebilirlik ve yabancı yatırımların güvenliği gibi konularda daha fazla yatırım yapılmasını ve kapsamlı reformlar gerçekleştirilmesini gerektirir. Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği, Gümrük Birliği çerçevesinde AB'nin belirlediği standartlara uyum sağlama süreci ile şekillenecektir.